

ג ל י ו נ ו ת ל ע י ו ן ב פ ר ש ת ה ש ב ו ע
בעריכת נחמה ליבוביץ
שנת העשרים ושבע

בראשית (תשכ"ח)

ג' ח' - י"ג

א. ח': וישמעו את קול ה' אלוקים מתהלך בגן לרוח היום
ויתחבא האדם ואשתו מפני ה' אלוקים בתוך עץ הגן.

שיר השירים רבה ג':

עד שלא יחטא אדם נותנין לו אימה ויראה והבריות מתפחדין ממנו. כיון שהוא
חוטא נותנין עליו אימה ויראה ומתפחד הוא מאחרים. תדע לך, שכן אמר רבי:
עד שלא חטא אדם הראשון היה שומע קול הדבור (= דבר ה') עומד על רגליו
ולא היה מתיירא, כיון שחטא - כששמע קול הדבור, נתיירא ונתחבא שנאמר:
"את קולך שמעתי ואירא".

מה הרעיון המסומל בדברי המדרש הזה?

ב. ח' וישמעו את קול ה' אלוקים מתהלך בגן לרוח היום.

בראשית רבה י"ט (ז')

"וישמעו את קול ה' אלוקים מתהלך בגן" - אמר ר' חלפון: שמענו שיש הילוך
לקול, שב' וישמעו את קול ה'... מתהלך... והילוך לאש, שב' (סמות ט')
"ותהלך אש ארצה". אמר ר' אבא בר כהנא: 'מהלך' אין כתיב כאן אלא "מתהלך" -
מקפץ ועולה: עיקר שכינה בתחתונים היתה*, כיון שחטא אדם הראשון נסתלקה
שכינה לרקיע ראשון, חטא קין נסתלקה לרקיע השני, דור אנוש לשלישי, דור
המבול לרביעי,...

רש"י ד"ה וישמעו: שמעו את קול הקב"ה שהיה מתהלך בגן.

רמב"ם מורה נבוכים א פרק כ"ד:

"ההליכה" גם כן מכלל השמות המונחים לתנועות מיוחדות מתנועות בעלי החיים.
(בר' ל"ב) "ויעקב הלך לדרכו" - וזה הרבה. (= שמוש זה שכיח בלשון) וכבר
הושאל זה השם להמשיך הגופות אשר הם יותר דקות מגופות בעלי החיים: (בר'
ח' ה') "והמים הלכו הלך וחסור" (שמ' ט' כ"ג) "ותהלך אש ארצה", ואחרי כן
הושאל להתפשט ענין אחד והראותו - ואם אינו גוף כלל - אמר (ירמיהו מ"ו)
"קולה כנחש ילך" (= השמועה על האיד הבא עליהם - על מצרים - באה ומתפשטת
כלחישת נחש. פירוש אבן שמואל) וכן אמרו: (בר' ג') "קול ה' אלוקים מתהלך
בגן" - "הקול" הוא שנאמר עליו שהוא 'מתהלך'.

רד"ק ד"ה וישמעו: יש מפרשים: בעוד שהיה אדם מתהלך בגן שמע את קול אלוקים,
ומאחר שאמר "וישמעו" היה לו לומר "מתהלכים", והנכון כי הסעם "מתהלך" על
קול ה', כי מצאנו בו "הליכה" (ירמ' מ"ו כ"ב) "קולה כנחש ילך"...

רמב"ן ד"ה וישמעו את קול ה' אלוקים מתהלך בגן:

(אחרי הביאו את המדרש ואת הרמב"ם): ולפי דעתי כי סעם "מתהלך בגן עדן כסעם
(ויקרא כ"ו י"ב) "והתהלכתי בתוכם" * (בר' י"ח ל"ג) "וילך ה' כאשר כלה
לדבר אל אברהם" (הושע ה' ט"ו) "אלך ואשובה אל מקומי" והוא ענין גלוי
שכינה במקום ההוא או הסתלקותו מן המקום שנגלה בו.

רמב"ם "לרוח היום", כי בהגלות השכינה תבוא רוח גדולה וחזק כענין שנאמר
(מל' א' י"ט י"א) "והנה ה' עובר ורוח גדולה וחזק מפרק הרים ומשבר סלעים
לפני ה'", וכן (תהלים י"ח י"א) "וידא על כנפי רוח". וכתוב באיוב (ל"א
א') "ויען ה' את איוב מן הסערה". ולפיכך אמרו בכאן "כי שמעו קול ה'
שנתגלתה השכינה בגן כמתקרב אליהם לרוח חיוס, כי רוח ה' נשבה בו - בגן,
כרוח הימים, לא רוח גדולה וחזק במחזה, כבשאר הנבואות, שלא יפחדו ויבהלו.

* עיין עלון ההדרכה.

1) מהו הקסי התחבירי בפסוקנו?

2) כמה דעות שונות נאמרו לעיל בפתרון השאלה התחבירית?
סדר את הפרשנים לקבוצות!

xx 3) בלא שונה דעת הרמב"ן מדעת ר' אבא בר כהנא (שלא בשאלה התחבירית)?
איזו משתייהן נראית לך מתאימה יותר להקשר?

xx 4) לשם מה מזכיר ר' חלפון בזכירו גם את ה"אש" - מה ענינה לעניננו?

ג. י"א מי הגיד, לך כי עירום אתה?

רש"י מאין לך לדעת מה בשת יש בעומד עירום.

xx שני קשיים רצה רש"י לישוב בדבריו, אלו הם?

ד. י"ב האשה אשר נתת עמדי.

רש"י ד"ה אשר נתת עמדי: כאן כפר בטובה.

רמב"ן ד"ה האשה אשר נתת עמדי:

כלומר: האשה אשר בכבודך נתת אותה לי לעזר, היא נתנה לי מן העץ, והייתי חושב שכל אשר תאמר אלי יהיה לי לעזר ולהועיל, וזהו שאמר בעבשו: "כי שמעת לקול אשתך", שלא היית בזהר לעבור על מצוותי בעבור עצתה. ורבותינו קורין אותו בזה "כפרי טובה" ("ע"ז ה' ע"ב), ירצו לפרש, שענה אותו: אתה גרמת לי המכשול הזה, שנתת לי אשה לעזר והיא יעצתני להרשיע.

- 1) מה קשה לשניהם בפסוקנו?
- 2) מה ההבדל בין שני הפרושים?
- 3) למי משניהם יש להביא ראיה מן השמוש פעמים בשרש "נתן" בפסוקנו "האשה אשר נתת עמדי היא נתנה לי מן העץ"?

ה. י"ג הנחש השיאני

לפי שד"ל בכורי עתים תקפ"ח עמ' קמ"ג: יש להבדיל בין "המשיא" ובין "המסית", והוא קובע את ההבדלים על פי הפסוקים הבאים:

מל' ב' י"ח כ"ט: אל ישיא לכם חזקיה, כי לא יוכל להציל אתכם...	דב' י"ג: כי יסיתך אחיך בן אמך או בנך או בתך... לאמר גלכה ונעבדה אלוהים אחרים
ירמ' י"ד י': אכן חשא השאת לעם הזה וליירושלים לאמור שלום יהיה לכם	שמ' א' כ"ו י"ט: אם ה' הסיתך ב... יהושע מ"ו י"ח: ותסיתהו לשאול מאת אביה שדה
ירמ' כ"ט ח': אל ישיאו לכם נביאיכם אשר בקרבכם...	איוב ב' ג': ותסיתני בו לבלעו חנם.
ירמ' ל"ז ט': אל תשיאו נפשותיכם לאמור הלך ילכו מעלינו הכשדים.	

אא התוכל למצוא את ההבדל ביניהם?

ו. י"ג ותאמר האשה הנחש השיאני

רש"י ד"ה: השיאני: הסעני, כמו (מל' ב' י"ח) "אל ישיא אתכם חזקיה".

ר' אליהו מזרחי מפרש את דבריו: לא לשון הסתה ופתוי, דאם כן אין זו תשובה לדברי השם!

גור אריה: לא לשון הסתה, דאין זה תשובה לחוטא שאומרים לו: "למה חטאת?" וחוא ישיב: "פלוגי הסית אותי".

והשוה י"ד רש"י ד"ה כי עשית זאת: מכאן שאין מהפכין בזכותו של מסית...

הרא"ם מקשה על דברי רש"י האחרונים:

יש לתמוה על דברי רש"י ד"ה כי עשית זאת, אם כן - 'השאה' זו 'הסתה'?

ר' אליעזר חילפרין בפרושו לרש"י "באורי מוהרא"ל": לפי מה שקבעו בעלי הלשון על ההבדל בין "משיא" ובין "מסית" סרה תלונת הרא"ם מעל רש"י.

א 1. התוכל לישוב את קושית הרא"ם בהתאם לתשובתך לשאלה הז?

אא 2. אם כן - למה אמרה האשה "השיאני" ולא אמרה "הסיתני"?

גליון לעיון בפרשת השבוע
ועלון הדרכה - שנת תשכ"ח

הרוצים לחדש את מינויים לגליון לעיון בפרשת השבוע, וכן לעלון ההדרכה לשנת תשכ"ח, יפנו בהזמנות למחלקת לתרבות תורנית במשרד החינוך והתרבות ת"ד 99 קרושלים

דמי מנוי לשנה: לגליון - 4 ל"י, לעלון - 2 ל"י.

למזמינים יותר מ-10 טפסים - הנחה

המעוניינים בגליונות של שנים שעברו יפנו אל עורכת הגליונות

גליון נח ישלח רק לאלה שחדשו את הזמנתם!